

# A Gozdsu Alapítvány rövid története

1995-ben emlékeztünk meg Gozdsu Emánuel halálának 25. évfordulójáról. A múlt század derekán Gozdsu létrehozta az Osztrák–Magyar Monarchia egyik legnagyobb alapítványát.

Gozdsu Emánuel macedo-román kereskedőcsaládból való. A XVIII. században nagy számban jöttek Magyarországra görög és görög műveltségű macedo-román kereskedők, akiket gyűjtőnéven *görög* kereskedőknek szoktak hívni. Nagyobb méretű bevándorlásuk különösen Moscopolis eleste után (1769) indult meg. Magukhoz ragadták az ország kereskedelmét és iparát, s fontos szerepet játszottak a *korai kapitalizmus* kialakításában. Gazdasági és szellemi központjuk Pesten alakult ki, boltjaik és üzleteik minden forgalmasabb helyen megtalálhatók voltak, így tekintélyes vagyona tetek szert.

A Gozdsu-család Moscopolis városból vándorolt Magyarországra, először Miskolcon telepedett le. A család egyik ága Nagyváradra költözött; Gozdsu Emánuel itt született 1802. február 9-én. Jogi tanulmányokat végzett Nagyváradon, Pozsonyban és Pesten. 1824-ben ügyvédi oklevelet szerzett. Három évig Vitkovics Mihály pesti ügyvéd és magyar-szerb költő irodájában dolgozott. Kazinczy Ferenc, Virág Benedek, Berzsényi Dániel, Fáy András, a Kisfaludyak, Sándor és Károly gyakran megfordultak Vitkovics házában, így Gozdsunak általuk, barátságuk révén lehetősége nyílt megismerkedni a magyar irodalommal. Ő maga is publikált néhány magyar nyelvű verset a „Szépliteratúrai Ajándék”-ban (1826).

Három évi gyakornokoskodás után Gozdsu önálló ügyvédi irodát nyitott. Ő volt az első ügyvéd, aki 1826-ban az addigi latin helyett magyar nyelvű keresetlevelet adott be a pesti és budai tanácsokhoz. Keresett ügyvéd volt, olyannyira, hogy védőbeszédeit a hazai és külföldi szakmai lapok mintaként publikálták, és ezek beépültek a pozsonyi és pesti jogi egyetem tananyagába. Gozdsu, jó anyagi körülmények közé kerülván,

1832-ben 30 000 forintért megvásárolta Wilhelm Sebastian házát a Király utcában, majd megvette a körülötte levő telkeket is. Ezeket 1854-ben parcellázta és egy sor üzletet épített a háza körül, ez a rész a mai napig is a „Gozdsu-udvar” nevet viseli. A későbbiekben is ingatlanokba fektette vagyonát. Nemsokára pártfogolni kezdte a román irodalmat, pénzzel támogatta a Budai Egyetemi Nyomda román nyelvű műveinek kiadását. A pesti macedo-román iskola tanítója, Stefan P. Neagoe által kiadott „Calendarul Românesc”-t



Gozdsu Emánuel

és a Zaharie Carcalechi szerkesztette *Biblioteca Românesca*”-t nemcsak pénzelt, hanem írt is ezekbe a periodikákba.

Az 1848-as események során Gozdsu Emánuel a politikai életbe is bekapcsolódott, ez év május 21-én az ő házában gyűltek össze a románok, ahol két jelentős dokumentumot, memorandumot fogadtak el. Ez a gyűlés bizalmat szavazott a Batthyány-kormányra.

Az októberi diploma közzététele után, 1860-ban Gozdsu Emánuel Krassó vármegye főispánjává nevezik ki, s a főrendiházban jegyzővé választják. A felirati vitában kitűnő beszédet tartott. Nem sokáig marad főispán, az 1861-iki országgyűlés feloszlata után, midőn Forgách,

Magyarország kancellárja, végigkérdezte az összes főispánt, hajlandók-e intézkedéseit végrehajtani. Gozdsu azt válaszolta neki, hogy: „...ha egy alkotmányos főispán nem egy alkotmányos kormány abszolutisztikus intézkedéseit hajlja végre, az nem tekinthető alkotmányos főispánnak és mintsem, hogy ilyennek tekintsem, inkább lemondok”.

Az országgyűlés feloszlata után rövid időre visszavonul a politikától és leginkább a jogász pályájának szenteli életét. Elnöke lett a „Pesti biztosító társaságnak” és a „Concordia” gőzmalom társaságnak.

1865-ban Tenke (Bihar vármegye) választókeretéből országgyűlési képviselő lett. Ebben az időszakban érlelődött meg benne az az elhatározás, hogy vagyonának egy részét román kulturális célokra fogja hagyni. Ezt látszik igazolni az a körülmény, hogy a választóknak arra a kiáltására, hogy „Éljen Gozdsu!”, ő azzal felelt, hogy „Gozdsu csak addig éljen, amíg a román népért él”. Az országgyűlésben Deák Ferenc politikájának a híve volt. Ezen elvei miatt azután akadtak olyan románok is, akik őt renegátnak tartották.

Mint politikus, Gozdsu a románok és magyarok békés együttműködéséért küzdött. Többször hangoztatta a két nép közötti ellenségeskedés veszélyét, így a főrendi házban tartott beszédében többek között ezeket mondta: „Az isteni gondviselés, maga a világ népeinek Istene tűzte ki a magyar és román nemzetnek azon rendeltetését, hogy együtt kell nekik egy örökké tartó frigyben élniök, egymással van dicső jövődjük, egymással szemközt mindkettőjüknek vesziök kell”. Gozdsu nagyon jó szónok volt, beszédei megjelentek az „Országgyűlési Napló”-ban.

1869-ben kinevezték a legfőbb ítélőszék bírójává. Betegsége miatt csak néhány hónapig maradhatott ebben az állásban. 1869. november 4-én megalkotta végrendeletét, ebben egy, a nevet viselő alapítványt hozott létre. Gozdsu Emánuel 1870. február 3-án meghalt, a Kerepesi temetőben helyezték örök nyugalomra.

Berényi Mária